

Nr 271.

Av herr **Lindhagen m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 22, med förslag till lag om expropriation m. m.

Vid 1915 års riksdag väcktes inom andra kammaren en motion (nr 124) däri på anförda skäl yrkades:

»1:o att riksdagen måtte för sin del efter förslag av lagutskottet antaga definitivt dels *en allmän expropriationslag* och dels *en lag om social expropriation* i erforderliga fall av jord från fastigheter av det slag och för de ändamål, som i § 1 av nedan framförda lagförslag angivas, eller, om detta ej kan bifallas, anhålla att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt för riksdagen framlägga sådant förslag;

2:o) att riksdagen, för den händelse ej definitiv lagstiftning varder av riksdagen nu antagen, måtte för sin del i dess helhet eller åtminstone i mest angelägna delar antaga följande provisoriska

Lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål.

1 §.

Från fastighet, som är av större omfattning och ej tillhör stad, kommun eller municipalsamhälle, samt från fastighet, tillhörig bolag, förening för ekonomisk verksamhet eller enskild person, vilken ej har sitt bo eller hemvist å fastigheten och uppenbarligen besitter den huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastning, må jord tagas i anspråk genom expropriation, om det prövas nödigt:

1) för att bereda torpare, bolagsarrendatorer och andra på liknande sätt beroende jordbrukare tryggad förfoganderätt över jordbruket med erforderlig skog, odlingsmark, bete eller annat nödigt tillbehör;

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 4 saml. 119 häft. (Nr 271.)

2) för att bereda den jordlösa obemedlade befolkningen jord med nödigt tillbehör till nya jordbruk;

3) för att bereda innehavare av egna hus på ofri grund tryggad besittningsrätt till marken;

4) för att bereda synnerligast den mindre bemedlade befolkningen erforderlig tillgång på tomtmark för bostadsändamål;

5) för att bereda befolkningen eller en väsentlig del därav å en ort plats för överläggningar i allmänna frågor eller upplysande föredrag eller för anläggning till förbättrande av tillgången på livsmedel eller andra förnödenheter eller för annat företag, som är ägnat att främja något dylikt ideellt eller ekonomiskt syfte.

2 §.

Skyldighet att avstå jord, som i 1 § sägs, äger ej rum, då marken kan anses oundgängligen behövlig för befintlig eller tillämnad anläggning å huvudfastigheten eller dess brukande i annat avseende eller markens avstående eljest med avseende på förekommande omständighet ej synes kunna skäligen åläggas jordägaren.

3 §.

Frågan om skyldighet att avstå jord enligt denna lag prövas för de sex nordligaste länen av vederbörande 'jordbrukskommissioner', och inom övriga län av jordkommissioner, som böra för varje sådant län tillsättas enligt enahanda grunder. Intill dess för sistnämnda län jordkommissioner kommit till stånd, utövas prövningsrätten liksom övriga enligt denna lag kommission åliggande uppgifter av Konungens befallningshavande.

Avslås framställning om expropriationen helt eller delvis eller har bifallen ansökan helt eller delvis blivit bestridd av jordägaren, skall frågans slutliga avgörande underställas Konungens prövning.

4 §.

Expropriationen utföres genom statens försorg. Kommissionen tillkommer i sådant avseende att i väckt fråga om jords avstående föranstalta utredning samt vidtaga de övriga åtgärder, som för sakens bringande till slut erfordras, ävensom att i alla mål och ärenden, som föranledas av dylik fråga, utföra statens talan.

5 §.

Inom varje kommun bör i mån av behov och alltid, i fall kommissionen därom gör framställning, för en tid av två år väljas en jordkommitté av minst tre högst fem personer, vilken uti frågor om avstående av jord, som är belägen i kommunen, äger medverka vid utförandet av kommissionens uppgift. Vid valet, som hålles å kommunalstämma, äger envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad person rösträtt; och har varje röstande en röst. Vid lika rösträtt skiljer lotten.

6 §.

Fråga om viss jords avstående kan hos kommissionen väckas av den, som önskar besittningsrätt till jorden, samt vidare av kommunens jordkommitté, kommunens beslutande myndighet eller minst tio i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade personer. Kommissionen äger ock omedelbart upptaga dylik fråga till behandling.

7 §.

1. För jord, som exproprieras, skall erläggas löseskilling i penningar, motsvarande jordens värde. Såsom jordens värde skall anses dess taxeringsvärde eller vad av huvudfastighetens taxeringsvärde må anses å jorden belöpa, därest ej uppenbarligen framgår, att verkliga värdet över eller understiger taxeringsvärdet.

2. Vid värdering av jord, som enligt 1 § mom. 1 eller 3 skall avstås, må hänsyn icke tagas till den förbättring jorden kan hava vunnit genom arbete eller kostnad, som nedlagts därå av nyttjanderättsinnehavaren eller ock av föregående brukare, vilkens rätt övergått å nyttjanderättsinnehavaren.

3. Vid värdering av jord, som enligt 1 § mom. 1 eller 3 skall avstås, må icke heller hänsyn tagas till den stegring i jordens värde, som utan jordägarens åtgöranden uppkommit under den tid nyttjanderättshavaren eller föregående brukare, vilkens rätt övergått å nyttjanderättshavaren, varit i besittning av jorden; dock att denna tid ej må räknas längre tillbaka än högst tio år.

4. Beträffande jord, som enligt 1 § mom. 1 skall avstås, får vid uppskattning av inägor och skogsmark å fastighet, som av ägaren förvärvats huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastningen, i allmänhet ej tagas hänsyn till inägornas och skogsmarkens värde för jordbruks-

ändamål utan endast till vad de kunna anses värda såsom skogsmark. Tillika bör i detta fall vid bestämmande av lösen för såväl inägor och skogsmark som åbyggnader jämväl fästas avseende å de utgifter ägaren i verkligheten kan i god tro antagas hava fått vidkännas för desamma; och må lösen ej överskrida dessa utgifter, där ej särskilda omständigheter anses böra därtill föranleda.

5. Skada, som annan än ägaren lider, bestämmes till dess skäligen belopp.

8 §.

Kan ej överenskommelse träffas om lösen för den jord, som skall avstås, eller om ersättning för skada, som annan än ägaren lider, varde lösen eller ersättningen bestämd av kommissionen. Klagan mot beslutet må föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad. Sådan klagan må föras jämväl av den, som innehar nyttjanderätt till jorden.

Finner kommissionen, jordägaren och den, som söker jord, utan meningsskiljaktighet lämpligare, att lösen bestämmes i den ordning gällande lag om expropriation föreskriver, må denna ordning i stället lända till efterrättelse, dock att, där parterna ej enas om val av nämnd, denna skall utgöras av ordföranden och två ledamöter, av vilka parterna välja var sin.

9 §.

Bestående avtal om nyttjanderätt till jord, som avstås, vare fortfarande gällande, där ej staten före bestämmandet av jordlösen påyrkat avtalets upphörande; och må förty någon ersättning för förlust av nyttjanderätten ej kunna ifrågakomma annat än då uppsägning, på sätt nyss är sagt, ägt rum.

10 §.

Mark, som genom statens försorg exproprieras enligt denna lag, blir statens egendom. Kommissionen äger å statens vägnar upplåta jorden främst till den, för vilkens räkning expropriationen ägt rum, med en besittningsrätt, som är fullt betryggande för jordinnehavaren och tillika upprätthåller ändamålet med jordens avlösning. Upplåtelsen skall ske mot en avgift, som förräntar den utgivna jordlösen och kostnaden för expropriationen. Tvist om avgiftens belopp prövas av domstol.

Äganderätt till exproprierad mark må ock kunna överlåtas å kommun eller municipalsamhälle mot villkor av oförytterlighet, erläggande av en köpeskilling, motsvarande den utgivna jordlösen och kostnaden för ex-

propriationen samt jordens upplåtande till enskilde efter enahanda grunder, som ovan sägs. Tvist om köpeskillingens belopp prövas av domstol.

Då jord, som enligt 1 § mom. 1 eller 3 avstås, är på arrende upplåten till någon, som ej innehar annat avsevärt jordbruk, bör arrendatorn äga företrädesrätt till egendomens övertagande, och vare därför sådan arrendator, där arrendet ej med jordens avstående upphört, berättigad att även före arrendetidens slut övertaga jorden på stadgade villkor.

11 §.

Sedan ägaren till den jord, vars avstående ifrågasättes, delgivits därom framställt yrkande, må frågans fullföljande ej förhindras därav, att jorden övergår till sådan ägare, som enligt denna lag icke är skyldig att avstå jord.

12 §.

I allt övrigt, varom i denna lag rörande expropriationen ej särskilt stadgats, gälle i tillämpliga delar gällande lag om expropriation.

13 §.

Erforderliga föreskrifter för kommissionens verksamhet utöver vad denna lag innehåller meddelas av Konungen.

14 §.

Rörande expropriation av fastighet för att inom bebyggt område vid järnvägsstation, hamnplats eller fiskläge eller å annan ort med större sammanträngd befolkning åstadkomma tryggade bostadsförhållanden är särskilt stadgat.

Denna lag träder genast i kraft samt gäller tillsvidare intill den 1 juli 1919.

Uti propositionen nr 95 för år 1916 framlades förslag till lag om expropriation m. m., vilket förslag i väsentliga delar överensstämde med 1913 års proposition i samma ämne. Den sociala expropriationen för jordbruk och bostäder var således fortfarande väsentligen utesluten från förslaget. De många framställningarna därom i riksdagen och de kommittébetänkanden, såsom norrlandskommitténs förslag och jordundersökningens i Värmlandsutredningen gjorda yrkande, hade ännu icke vunnit avseende.

I propositionen yttrades det därom endast: »Om och i vilken mån det är möjligt och berättigat att tillmötesgå de från olika håll framställda, vittutseende önskningarne om rätt till tvångslösen för vissa sociala syften utöver de i 1913 års förslag beaktade, är ett spørsmål, på vilket jag icke nu vill inlåta mig. Även en av 1913 års riksdag avlåten skrivelse med anhållan om framläggande för riksdagen skyndsammast möjligt av förslag i syfte att medelst stadgande om lösningsrätt bereda ägare av byggnader å ofri grund en mera tryggad ställning torde, i den mån den går utöver nämnda förslag, icke böra nu erhålla slutlig behandling. Oavsett huruvida tidpunkten i övrigt vore lämplig för dessa ännu mera svårlösta frågors upptagande, finner jag det vara oklokt att genom deras sammanbindande med förslaget till allmän expropriationslag förminska utsikterna till dess genomförande. Denna lagstiftning är grundvalen, som bör läggas först; därefter är tiden inne för de påbyggnader, om vilka enighet kan vinnas.»

Då emellertid denna synnerligen brådskande fråga ingalunda tålde det ifrågasatta upprepade uppskovet samt erinringar kunna göras även mot en del detaljer i propositionens förslag, väcktes vid 1916 års riksdag i andra kammaren en motion med yrkande, att riksdagen med anledning av propositionen nr 95 med förslag till lag om expropriation m. m. ville för sin del definitivt eller provisoriskt besluta sådana tillägg eller förändringar i det framlagda förslaget, som innefattas i de särskilda bestämmelserna i ovan intagna vid 1915 års riksdag motionsvis framlagda lagförslag.

Nu har till 1917 års riksdag framlagts en ny proposition i ämnet (nr 22), som allenast hänvisar till den nästföregående propositionens motivering och innehåll. Det hemställes alltså *med återopande av skälen i 1915 års motion* nu ånyo,

att riksdagen med anledning av propositionen nr 22 med förslag till lag om expropriation m. m. ville för sin del definitivt eller provisoriskt besluta sådana tillägg eller förändringar i det framlagda förslaget, som innefattas i de särskilda bestämmelserna i ovan intagna lagförslag.

Stockholm den 31 januari 1917.

Carl Lindhagen.	Sven Persson.	Hj. Branting.
Herm. Lindqvist.	Sven Linders.	F. V. Thorsson.
Värner Rydén.	Erik Palmstierna.	Viktor Larsson.
	Bernh. Eriksson.	